

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

ХИМИЯ
**ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
• година XXXV, 2012 • киев 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

6 7 – 13 февруари 2019 г.

Грижата и закрилата на децата в България

*Откъс от „Закрила на децата в България
(исторически аспекти)“*

Албена Чавдарова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Увод

Основите на грижата и закрилата на децата в България се поставят в годините след Освобождението (1878), когато се създават първите женски благотворителни съюзи и организации за подкрепа на децата сираци. Като израз на формиращото се гражданско общество, на основата на лична съпричастност, човешко състрадание и християнско милосърдие, те обединяват усилията на различни съсловни групи и лица в името на изграждане на детското благосъстояние.

През годините на войните (1912 – 1918) и последвалите политически, икономически и социални сътресения и кризи обществената чувствителност към страдащите деца – сираци, бежанци, изоставени, болни и бедни, нараства неимоверно. Осъзнава се, че не само „детето трябва да бъде поставено в положение да се развива правилно – телесно и духовно“ (Женевска декларация за правата на детето, 1924), но и че основната грижа за това трябва да е на държавата. Така в края на XIX и първата половина на XX в. се предприемат редица законодателни инициативи и нормативни документи, с които да се регламентират различните детски права.

Настоящото изследване очертава и показва трудния път, който изминават младата българска държава и гражданското общество, от осъзнатата благотворителност, през „спогелената отговорност“ (Nikolova, Stoyanova, 2009) до същинската социална политика в името на детското и младежкото благоденствие.

Закрила на децата в периода след Освобождението (1878) до началото на войните (1912)

Благотворителни социални дейности за закрила на децата

В годините след Освобождението редица женски дружества, създадени през 70-те години на XIX в. предимно с

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

*Списание се реферира и
индексира в Web of Science:
Emerging Sources Citation Index*

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 9/2018:

ПРАВА НА ДЕТЕТО

Приветствие на Мая Манолова
– омбудсман на Република България

Трябва да се борим за правата на детето – педагогическите идеи на Корчак от перспективата на Омбудсмана по правата на детето / *Марек Михалак*

Правата на децата в глобализираното ни съвремие – между индивидуалността/уникулността и равенството / *Сийка Чавдарова-Костова*

Правата на детето в делото на Ирена Сендлерова / *Адам Солак*

Закрила на децата в България (исторически аспекти) / *Албена Чавдарова*

Правото на живот на детето: помощ и спасителна дейност по време на Втората световна война (1939 – 1945) (скициране на проблема) / *Веслав Тайс*

Правата на децата и гражданското образование / *Лиляна Стракова*

Януш Корчак – класик на европейската педагогика на детството, предвестник на правата на детето / *Барбара Смолинска-Тайс*

Правата на детето през погледа на студенти педагози / *Йорданка Николова, Даниела Рачева*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Съвременни аспекти на гражданското образование в българското училище / *Румяна Неминска, Илона Суличка*

цел подпомагане дейността на революционните комитети, трансформират своите усилия по посока благотворителност. Първоначалните усилия са свързани с изграждането на сиропиталища, където да бъдат настанени деца, чиито родители са загинали по време на Априлското въстание и Руско-турската война (1877 – 1878). Първият дом за сираци е открит в Пловдив през 1878 г. по инициатива на Дружеството на съпругите на висшите руски офицери в Южна България и на женското дружество „Майчина грижа“. През същата година се учредява Софийското благотворително дружество, което чрез различни благотворителни инициативи (балове, концерти, продажба на лотарийни билети и др.) започва да набира средства за изграждане на сиропиталище и в София, а неговият девиз е „Ни един сирак в България да не прекара детството си сирашки“. Сиропиталища поддържат женското благотворително дружество „Надежда“ във Варна, женското благотворително дружество „Добродетел“ в Русе (1887) и др. Особено внимание заслужава дейността на благотворително дружество „Евдокия“ (София), което е учредено през 1900 г. с цел „да се поеме покровителството на децата в най-крехката им възраст“. Отчита се, че децата до 3 г. се нуждаят от специална закрила, особено тези, които са сираци, подхвърлени или изоставени, както и деца, чиито родители са в извънредно тежко материално положение.

Паралелно с поддържането на домове за сираци усилията на благотворителните дружества са насочени и към подпомагане на ученици, които са в затруднено материално положение. През 1898 г. в София се учредява първият комитет, наречен „Общество за устройване на безплатни ученически трапезарии“, в който могат да членуват всички граждани, които или плащат месечна вноска, или участват с еднократни дарения. Заложените цели са не само „да се нахранят стотина бедни деца“, а да се способства за тяхното „морално и умствено развитие“, като „се облагородят загрубелите им качества“, както и да им се „вдъхне чувството на взаимно подпомагане и равенство помежду им“. През 1899 г. официално се открива първата трапезария, а изхранваните в нея ученици са от всички софийски училища, подбрани според индивидуалния им социален статус. За целта се попълва специален формуляр, но поради огромния брой желаещи (за 1901 г. са подадени 800 молби) и ограничения капацитет на трапезарията (за около 200 ученици), УС на Комитета изследва всеки ученик поотделно съобразно степенята на бедност. Значение за подбора има, ако родителите са с увреждания, ако детето е без един родител или кръгъл сирак, а допълнителен критерий се явява успехът. През 1903 г. с помощта на събрания дружествено капитал, на безлихвен заем, на общинска помощ и други дарения се построява и открива нова специална сграда, а така също и втора трапезария (Nikolova, Stoyanova, 2009: 49 – 54).

Трапезарии се откриват и в други големи градове: благотворително дружество „Добрият самарянин“ в Бургас открива през 1903 г. безплатна трапезария за бедни ученици от основните и класните училища, като ги подпомага освен с топъл обяд и с грехи, обувки, училищни помагала, лекарства; през 1902 г. в Копривница се учредява дружество „Безплатна ученическа трапезария“, чрез което се предоставя обяд на всички бедни

ученици от града, и гр. Много гимназии също създават фондове, чрез които се осъществява функционирането на безплатни трапезарии за учениците на съответните училища. Като примери могат да се посочат Първа Софийска мъжка гимназия, Държавна девическа гимназия „Баба Тонка“ и Държавна мъжка гимназия „Цар Борис“ (Русе), Държавна девическа гимназия „Митрополит Климент“ (Велико Търново) и гр. Безплатни ученически или училищни трапезарии се поддържат и от фондове на отделни дарители: Иван Чапрашиков – трапезария в Дупница; Кръстю Петков – трапезария във Варна; Мариола и Стефан Белчеви – трапезария във Велико Търново; Еленка и г-р Александър Медникарови – трапезария към Девическата гимназия в Шумен; Драга и Иван Хаджирачеви – трапезарии в Плевен и Горна Оряховица; Велина и Иван Личеви – трапезария в Копривищица и гр. (Nikolova, Stoyanova, 2009: 49 – 54).

През разглеждания период благотворителна дейност, насочена към закрила на децата, осъществява и Българската православна църква. Чрез своя Екзархийски устав тя вменява в дълг на архиереите, на епархийските духовни съвети, на архиерейските наместници, на енорийските свещеници и на църковните настоятелства да „въздигат“ и да „намират източници за издръжка“ на различни „църковни благотворителни заведения“, сред които са сиропиталища и ясли за малки деца. В годините до войните могат да се посочат имената на редица духовници, които учредяват фондове с цел добротворна дейност: митрополит Константин чрез забещани средства подпомага бедни деца с книги и грехи, издръжа безплатната ученическа трапезария във Враца, създадена от дружество „Милосърдие“; митрополит Максим дарява и учредява фондове за подпомагане на бедни деца и деца сираци; митрополит Михаил подпомага прицърковни сиропиталища и дневни домове за деца в Русе; митрополит Макарий основава сиропиталище в град Неврокоп (гн. Гоце Делчев) и гр. (Vasilev, 2005).

С благотворителна дейност за деца са ангажирани и чуждите мисии в България. През 1904 г., след Илинденско-Преображенското въстание, в София се открива сиропиталище „Св. Патрикий“, в което се настаняват деца сираци от Македония и Тракия. Основател и дарител е ирландският юрист Чарлз О`Махони. За целта той учредява комитет, чийто председател е митрополит Партений, а секретар – проф. Иван Георгов. В дома, който разполага със собствена сграда, са настанени около 30 деца на възраст между 7 и 12 години, на които им се предоставят прекрасни условия за живот, лекарски грижи и образование. За деца бежанци се грижи и Английската благотворителна мисия, която предоставя грехи, храни и одеяла. С подкрепата на руски дипломати се обзавежда детското отделение към Александровската болница в София (Ророва, 1999: 71).

Държавна социална политика за закрила на децата

Първите законодателни усилия на държавата, свързани с регламентиране на грижите за децата, се осъществяват през 1889 г., когато се приема Закон за настойничеството. Макар и този нормативен документ да има изцяло юридическа стойност и да е в областта на семейното право, той урежда няколко основни дела, свързани със социалната закрила на непълнолетните. На първо място, Законът определя в кои случаи възниква необходимост от подкрепа, а именно – при починали родители, при отнета родителска власт от бащата, при смърт на един родител и неизвестност на другия. На второ място, се посочва кой следва да поеме и предостави адекватни грижи на лицето до навършване на пълнолетие („всяко лице от двата пола, което още не е навършило 21 години“). Като законен настойник се определя преживелият родител или посочен от него такъв, а ако това не е направено, по право това се пада на дядото по бащина или на този по майчина линия. В случай на невъзможност от страна на посочените в Закона попечители се предвижда създаването на т.нар. роднински съвет, който се ръководи от мировия съдия и в който влизат най-близките роднини на детето. Те избират настойник и/или поднастойник (глава 4), който следва да отговаря на определени условия, като в Закона са посочени и причини за освобождаването му от тази „обществена тежоба“ (глава 6, 7; чл. 38). С цел гарантиране правата на децата в лицето на мировия съдия държавата определя свой наместник, чрез който ще се следи законността при осъществяване на настойничеството и съблюдаване интересите на детето, най-вече имуществените. На трето място, което е най-важно от социална гледна точка, се посочват задълженията на настойника, а именно „да се грижи не само за доброто управление на предадените нему имоти, но и за охраната и възпитанието на поверения му непълнолетен“ (чл. 57). Това той осъществява срещу заплащане, което се определя от роднинския съвет в зависимост от имуществото на детето и неговите потребности. Настойникът не е задължен „да издръжа за своя сметка“ непълнолетния, поради което е предвидено, „когато средствата за прехрана и възпитание“ са недостатъчни, настойникът да се обърне за съдействие към „надлежното общинско управление“, което, от своя страна, „е длъжно да размисли за по-нататъшната съдба на непълнолетния“ (чл. 75). По този начин Законът допуска грижите за децата да могат да се прехвърлят от близките и роднините към общината, която, от своя страна, трябва да търси адекватна подкрепа. В този случай най-често тя се обръща към различните благотворителни организации, които да поемат отглеждането на тези деца.

През 1890 г. се приема „Закон за припознаването на незаконородените деца, за узаконяването им и за осиновяването им“, който в известна степен защитава правото на незаконно родените деца, като се дава възможност да бъдат узаконени чрез припознаване, както и да бъдат осиновявани. Това е една много уязвима група деца, а обществото тогава е твърде нетолерантно към тях, то или ги заклеява с обидни определения, или ги изключва напълно от възможността за социална интеграция. Поради тази причина много от тях са изоставяни (подхвърлени), което още повече утежнява съдбата им. Законът, за съжаление, е твърде дискриминационен по отношение на майката и дава повече права на бащата, като се забранява припознаване, ако той „във време на зачатие“ е в друг брак, което много често се случва, както и на детето да „дири своя баща“, но не и своята майка (чл. 10 и 11). Ето защо голяма част от благотворителните инициативи през този период са насочени именно към тези деца, което е и европейската практика.

В края на XIX и началото на XX в. в българското законодателство все още не са обособени отделните групи деца, които имат нужда от закрила и подкрепа. Основният контингент, към който се насочва благотворителността, са децата сираци и децата, които растат в бедни семейства, където са лишени от храна, облекло, образование, лекарства и здравни грижи. През 1905 г. се приема „Закон за женския и детския труд в индустриалните заведения“, който е първият нормативен документ от областта на трудовото право в Княжество България. Макар и да не е свързан пряко със закрилата на децата, според вносителя – министъра на търговията и земеделието Н. Гендашев, той се приема не само с „хуманитарни и социални“ мотиви, но и с идеята да гопринесе за активното застъпничество на държавата по отношение на определяне границите за използването на детския труд. По-конкретно в Закона се забранява упражняването на трудова дейност от деца под 12 години, макар и с едно изключение – за деца от социално слабите семейства възрастовата граница е 10 години, както и се намалява работният ден: за деца от 10 до 12 г. продължителността е 6 часа, а за деца от 12 до 15 г. – 8 (чл. 7). Законът забранява и нощния труд за непълнолетни момичета и за момчета под 15 г. С приемането на този Закон се прави една много положителна стъпка по отношение на запазване здравето на децата и обезпечаването на тяхното училищно образование и макар и да е закъснял, той е изцяло в контекста на европейското законодателство, където значително по-рано се приемат нормативни документи, които забраняват детския труд и ограничават наемането на деца във фабриките и индустриалните заведения.

Желанието на държавата да регламентира благотворителността и да насочи частните и обществените усилия към истински нуждаещите се, намира израз в предложението през 1910 г. от министъра на вътрешните работи Проект за Закон за обществената благотворителност, който, за съжаление, не влиза за обсъждане в Народното събрание. Той в голяма степен е обобщение и синтез на редица закони, приети в Англия (1601, 1691, 1723, 1743, 1782 и др.), Австрия (1724, 1754, 1781, 1849 и др.), Прусия (1794), Бавария (1770, 1780) и др. (Chavdarova, 2017). Въпреки че законът не влиза в сила, следва да се открийт няколко важни момента, които се отнасят до децата. Още в първия член на проектозакона е посочено *в какво* се изразява и *към кои* следва да е насочена обществената благотворителност. Както в цитираните европейски закони, така и в нашия, прави впечатление, че децата са диференцирани в отделна възрастова група, което е положително, но в българския текст е конкретизирано, че към нея се отнасят не изобщо деца с различни социални проблеми, а само „намерени и изоставени морално пропагнали деца и малолетни престъпници“. В тази твърде неясна формулировка се открояват два проблема. Първият е свързан с обхвата на действието на Закона, т.е. „отглеждането и подпомагането“ е насочено единствено към една конкретна и специфична група деца, а именно безпризорните („намерени и изоставени“), както и към тези с противообществени прояви. Всички те са етикетирани като „морално пропагнали“ и според законодателя се нуждаят от обществена закрила, а останалите – сираци, полусираци, бедни деца, деца със здравословни проблеми и др., са изключени от „системата“ вероятно с предположението, че те се подпомагат от различни благотворителни организации и институции, каквато е практиката през този период, и не е необходима държавна социална намеса. В този смисъл, обхватът на законопроекта е твърде ограничен и дискриминационен спрямо изключените деца, които също имат право на обществена закрила. Вторият проблем е свързан с дефинирането на възрастовите граници, т.е. каква следва да е възрастта на безпризорните деца, спрямо които ще се прилага „отглеждането“, и тази на т.нар. престъпници, за които е посочено, че следва да са „малолетни“. И по този въпрос в законодателните актове има редица неясноти. В Закона за женския и детския труд в индустриалните заведения (1905) се поставя възрастова граница за упражняване на труд (децата до 10 или 12 години), което може да се приеме за дефиниране на категорията „малолетен“. В същото време, в Наказателния кодекс (1896) по отношение на намаляване действието на определени наказателни норми съобразно възрастта също се дефинират възрастови групи деца и младежи: „малолетни“ са децата до навършване на 10 години, „непълнолетни“ – от началото на 11-ата

година до навършване на 17-годишна възраст, и „пълнолетни“ – от началото на 18-ата година до навършване на 21-годишна възраст (по това време гражданското пълнолетие у нас е настъпвало с навършването на 21) (Kriviradeva, 2009: 250). В този смисъл, следва да се приеме, че за държавата закрилата и защитата на децата са насочени само към тези, които са под 12 години, а за останалите не са предвидени обществени социални грижи. От друга страна, е положително, че се обособява специален контингент деца – тези с противообществени прояви, които следва да получат обществено внимание и грижа. Но това, от своя страна, повдига още един значим въпрос, а именно санкционирането на тези противообществени прояви. Парадоксално е, че през този период в България наказателното съдопроизводство е общо и децата попадат под същата наказателна отговорност както и възрастните, макар и да е предвидено „степенувано заменяне и смекчаване на наказанието“ в зависимост от посочените по-горе възрастови групи. Осъществяване, при наказание „лишаване от свобода“ те изтърпяват присъдата заедно с опасни престъпници и рецидивисти, което прави мярката изключително неефективна (Kriviradeva, 2009: 249). В същото време, в други европейски страни, като Англия, Германия, Франция, Холандия, Русия, действат детски съдилища, които са призвани да играят съществена роля в превенцията и корекцията на детската престъпност – практика, за която се пледира в България по това време (Mirkov, 1909), а и сега.

През изследвания период се предприемат редица инициативи както от страна на държавата, така и на благотворителните организации, свързани с детските здравни грижи. През 90-те години на XIX в. се създава сектор за лечение на деца към Александровската болница, а през 1905 г. е открито и първото детско отделение с ръководител проф. Стефан Ватев (1866 – 1946), който е един от най-изтъкнатите представители на движението за закрила и защита на българските деца. Този факт показва едно ново разбиране за детето, в основата на което стои не само неговото отглеждане, но и изследването на неговото здраве, на типичните детски заболявания, на тяхната профилактика и ефективно лечение.

В края на века се полагат основите и на грижите за деца със специални образователни потребности. Със Закона за народното просвещение (1891) се постановява откриването на учебни заведения за деца с различни увреждания – зрителни, слухови, умствени, което показва специалното отношение на държавата към тази група деца. Огромни усилия в тази насока полага Иван Шишманов (1862 – 1928), който в своята реч пред Народното събрание при встъпването си в длъжност като министър на просвещението заявява своите намерения да открие „едно специално училище за нещастни слепи деца“ и да проучи откриването на „специални училища са слабоумни“ (Shishmanov, 1903: 122). Той посочва, че държавата е тази, която трябва да положи усилия, като „вземе в свои ръце възпитанието на глухонемите, и да го върши не в миниатюра, а както е достойно за една културна страна“ (Shishmanov, 1903). През 1904 г. министър Шишманов открива с окръжно постановление институт за слепи деца, чиято цел е „да даде прибежище“ на тези деца, като ги „възпитава, обучава и научава на някой занаят“ (Kolev, 2006: 255). През 1898 г. се открива и първото в България частно училище за глухонемни деца, което през 1906 г. със законодателен акт на Народното събрание се преобразува в държавен институт, а по инициатива на Шишманов към него се открива и пансион, в който бедните ученици се приемат безплатно, а останалите – с малка такса (Kolev, 2006: 256).

Като министър, И. Шишманов полага усилия и в областта на училищните хигиенни и здравни грижи. В окръжно от 1904 г. той констатира, че българските семейства „още не са възпитани хигиенично и не могат да дадат едно рационално хигиенично възпитание на техните деца“, поради което с тази задача трябва да се ангажира училището, където младите хора ще придобият навици, които „да се запазят завинаги“ (Kolev, 2006: 164). Шишманов е особено загрижен за здравето на децата, като посочва, че в докладите на голяма част от общинските лекари се съдържат данни, от които всеки „ще се ужаси“, защото „числото на охтичаване, на заразените със срамни болести, и особено на неврастениците“ е твърде голямо (Shishmanov, 1904: 1). За целта през 1904 г. Шишманов създава към МНП т.нар. институт на учител-лекарите, който има за цел „хигиенно поддържане на училището, училищните постройки и помагалата; опазване на здравето на учащите се; вземане мерки за физическото и умственото им развитие; и хигиенно-медицинско възпитание“ (Georgiev, 1905: 1). Приема се Правилник с конкретни задачи по дефинираните цели, а от учител-лекарите се изисква и водене на документация по спазване на хигиенните норми в училището, както и информация за здравния статус и направените антропологични изследвания на учениците. Чрез посочените дейности се поставят основите на училищната хигиена, училищното здравеопазване и здравното възпитание на децата от училищна възраст (Petrov, Gonchev, 2011).

Независимо от положените усилия закрилата и защитата на различните групи нуждаещи се деца през разглеждания период е твърде ограничена. Ако се приеме, че цифрите са достоверни, преди началото на войните броят на бедните и изоставените деца е 10 000, което е „една твърде внушителна цифра“, а това „прави неотложно правилното разрешаване на въпроса за детската закрила“ (Georgiev, 1916). Въпреки призивите на голяма част от пред-

ставители на различни обществени групи за активно включване на държавата в изготвяне на цялостна законодателна рамка за отглеждане, възпитание и образование на всички социално слаби деца това не се случва. Последвалите войни влошават драматично ситуацията и поставят нови проблеми за решаване.

2. Закрила на децата по време на войните и в следвоенния период (1912 – 1925 г.)

Водените от България в продължение на 6 години три войни – Балканска (1912 – 1913), Междусъюзническа (1913) и включването на държавата в Първата световна война (1915 – 1918), гонясат огромни социални страдания на населението, и най-вече на децата, свързани с глад, недохранване, загуба на родители, близки и роднини. Статистиката посочва, че убитите в сражения, ранените и безследно изчезналите в двете Балкански войни са 87 хил. души, а в Първата световна война само загиналите са 90 хил. Броят на бежанците, които идват в България през двете бежански вълни, е около половин милион, голяма част от които са деца. Сухите цифри само нагледно илюстрират голямата трагедия, която засяга основна част от българския народ. Именно в тези години на тотална стопанска, социална и духовна разруха съпричастие и желанието да се помогне на нуждаещите се, мобилизира всички – общество, църква, държава. Особено голяма е грижата за децата на загиналите, за децата бежанци, които, оставайки без родители, не само изгубват своя дом, семейство, естествените си връзки и взаимоотношения, но остават и без закрила и подкрепа в чисто материален план.

Благотворителни и държавни инициативи за закрила на децата по време и след войните 1912 – 1918 г.

„Деца сираци от войните“ се превръща в особена категория за социално застрашени и нуждаещи се от защита лица и поради това веднага след края на първата Балканска война се поставя началото на редица благотворителни дейности. Първата инициатива е на висши служители от МНП, в резултат на което министър П. Пешев издава Окръжно № 6068 от 14.08.1913 г. и обявява създаването на фонд за подпомагане образованието на деца сираци на учители, загинали по време на Балканската война. Впоследствие Министерството преосмисля своето решение и разширява действието на фонда, като се подпомагат със стипендии „всички сираци на загиналите през войните 1912 и 1913 година бедни български граждани от всички занаяти“.

През същата година, с царски указ от 15.09.1913 и с подкрепата на княгините Евдокия и Надежда, се учредява „Фонд за сираци от последната освободителна война 1912 – 1913 г.“, по-късно преименуван във фонд „Сираци от войните 1912 – 1913 и 1915 – 1918 г.“. Утвърждава се и Правилник (1914), в който се посочва, че средствата се набират от доброволни дарения, ежегодни помощи от държавата и общините, както и чрез дарения от учреждения, дружества, личности и други постъпления. Управлението е поверено на Централен комитет, начело с министър-председателя, а по места действат окръжни и околийски комитети, на които им е възложено да събират сведения за сираците и да определят размера на средствата. Подкрепата се осъществява на основата на индивидуален подглед, свързан с възраста, нуждите и способностите, като сираците се настаняват в ясли, в детски градини, в частни, общински и държавни сиропиталища, насочват се към трапезарии, занаятчийски работилници, професионални училища и различни курсове. Голяма част от усилията на Фонда са насочени към изграждане на сиропиталища във всеки окръжен град, като за целта се установяват връзки както с местните женски благотворителни дружества (например съвместно с женското благотворително дружество „Милосърдие“ през 1915 г. се открива Бургаското окръжно сиропиталище), така и се подкрепят финансово вече създадени институции (например Русенското сиропиталище, открито през 1907 г. и признато за окръжно през 1913 г.). През годините окръжни сиропиталища се откриват в Пловдив (1914), Плевен (1917), Варна (1918), Чирпан (1918), Търново (1919) и др. Със средства на Фонда до 1919 г. има изградени и функциониращи 12 окръжни и 2 държавни сиропиталища, а настанените деца в тях са 2500. Това е крайно недостатъчно, тъй като по официална статистика в България по това време има 66 233 кръгли сираци и 78 761, които се отглеждат само от майката.

Тежката ситуация, в която се намират тези деца, провокира силно общественото недоволство, което е насочено към държавата, която няма цялостна социална политика не само към сираците, но и към всички, които изживяват особено трудно последиците от войните. Израз на обществената съпричастност и политическа ангажираност е приетият едва през 1925 г. специален „Закон за подпомагане пострадалите от войните“, с който се цели да се координират всички дейности както на благотворителните организации, така и тези на държавата. Към Министерството на войната се открива специално отделение, което да отговоря за пострадалите от войните – „сираци, инвалиди, родители на загиналите“. И тук отново законодателят не разграничава потребностите на отделните групи нуждаещи се, още повече че децата сираци имат необходимост не само от материална подкрепа

(да бъдат нахранени, облечени, подслонени), но и от възпитание, образование. Създадените до този момент домове, институти, училища, работилници, сиропиталища и фондове минават под общото управление на Отделението, с което, считано от 1.04.1926 г., Фондът за подпомагане на сираците от войните прекратява своето съществуване.

В годините след войните и Българската православна църквата (БПЦ) започва да изгражда своята благотворителна дейност по нов начин, като през 1919 г. Светият синод изработва специален „Устав за уредба и ръководство на Православно Добротворни-Просветни Братства в България“, които имат за задача „да държат списък на бедните и нуждаещите се енорияши и да ги подпомага“. Създава се и специално Отделение за църковно-народна благотворителност към Синода, което на големите християнски празници раздава парични помощи на училища, бедни ученици и студенти. В резултат на тежките следвоенни години Уставът се утвърждава едва през 1923 г., но отделните енории започват да осъществяват различни по характер социални дейности, голяма част от тях насочени към децата. През 1920 г. със съдействието на Светия синод се открива сиропиталище във Вигин, през 1921 г. към Германския манастир се създава интернат за малолетни девойки с престъпни наклонности, през 1922 г. – приют за сираци безработни в Аймос, през 1923 г. – сиропиталище в Чирпан (Vasilev, 2005: 51 – 55).

Държавни законодателни инициативи за подкрепа и закрила на децата през периода (1912 – 1925)

По време на войните и в годините след тях усилията на държавата да регламентира обществените грижи, продължават. След внесения и неприет от Народното събрание „Закон за благотворителността“ (1910) през 1915 г. постъпва за разглеждане следващият проект на „Закон за социалните грижи и благотворителността“ (1915), който също не се приема, но е израз на амбицията на България да следва утвърдени европейски практики в това направление. В новия проект се поставя по-широк кръг от въпроси, свързан както с отделните групи потребители на социални услуги, така и с организирането, управлението и контрола на всички социални и благотворителни дейности. В него децата се диференцират в отделна група, както и в предходния, но тук по-конкретно се посочват както услугите, които се предлагат, така и към кого са насочени. „Социалните грижи и благотворителност“ се „изразяват“ в две направления: първото е институционално организиране и отглеждане на деца, които са „изоставени, подхвърлени, сираци, слепи, глухонеме, умствено или физически недоразвити (идиоти)“, а второто – „рационален надзор и целесъобразно покровителстване на морално слаби и покварени деца и младежи до 21-годишна възраст“. Предвидена е и грижа за децата на „пропаднали“ родители, които се настаниват в „специални приюти и заведения“. Чрез законопроекта се „уреждат и безплатни трапезарии или евтини обеда за бедни ученици, за бедни малолетни работници и деца на бедни семейства“. Организацията и контролът на всички регламентирани социални услуги се осъществява на три нива (централно, окръжно и общинско), като т.нар. окръжни благотворителни комитети имат задачата да разкриват различни социални институции, като тези за деца са: изправителни заведения за „малки престъпници“, изправителни учебни заведения за младежи, приюти училища за „умствено и физически недоразвити“, „матерински домове“ за подхвърлени, кръгли сираци и деца на „покварени родители“ и приюти училища за слепи и глухонеме деца. Финансирането на всички изброени социални и благотворителни услуги се осъществява от специален фонд, в който постъпват средства от държавни, окръжни и общински субсидии, от институциите на трите основни вероизповедания, от лихви, от дивиденди на конкретни банки, от специален данък, с който се облагат физическите и юридическите лица.

Пълния текст четете в „Педагогика“, кн. 9/2018 г.

За понятието „разширяване на число“

Откъс от „A New Meaning of the Notion
“Expansion of a Number”“

Rosen Nikolaev
Tanka Milkova
Radan Miryanov

University of Economics – Varna (Bulgaria)

Not rarely, there are problems in mathematical contests and quizzes connected with a clever use of mathematical procedures, operations, signs and symbols. Consider the following example:

Problem 1. Present the digit 9 using the digit 2 exactly five times in combination with mathematical symbols, signs and operations.

Solution: This is a simple problem and one of its solutions is

$$2.2.2 + 2 : 2 = 9.$$

In the present paper we call this procedure “expansion” and we use the phrase “expand the number”, usually presenting the answer in the reverse order, i.e.

$$9 = 2.2.2 + 2 : 2.$$

Different modifications of this problem are interesting too:

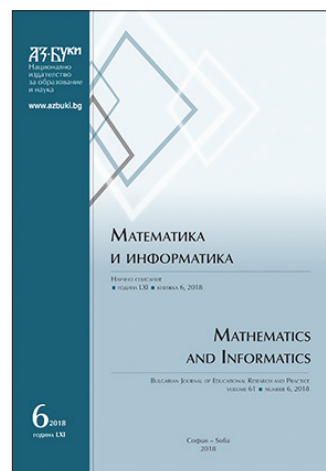
- The digit 2 may be substituted by another one;
- The digit 9 may be substituted by another one;
- The number of digits in the expansion may be different.

Such problems usually help students, especially grass-roots, to attain proficiency in the proper use of mathematical symbols, signs and operations and also to learn how to think in a more rational way. Of course, there are symbols and operations that are present in the school curriculum at a later stage which can be the motivation for older and advanced students to solve such problems or at least to find different answers.

A summary of the above considerations can be formalized in the following:

Theorem 1. If n and m are digits and k is an integer greater than 1, there is at least one combination of mathematical symbols, signs and operations so that m may

Заглавието е на редакцията

www.mathinfo.azbuki.bg

Списание се реферира и
индексира в Web of Science:
Emerging Sources Citation Index

Главен редактор
Проф. д.п.н. Сава Гроздев
E-mail: sava.grozdev@gmail.com

Редактор
Живка Бакалова
0878 652 676

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: mathinfo@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Математика
и информатика“,
кн. 6/2018:**

*НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИ
СТАТИИ*

Графическите калкулятори Casio как средство професионализации фундаментално образование / Александр Луканкин, Ирина Слободская

The Role of Computer Animation in Mathematics Teaching / *Sergey Larin, Valeriy Mayer*

Управление на софтуерно дефинираните мрежи с Floodlight Controller / *Румен Тодоров*

„Энциклопедия замечательных плоских кривых“ – международный сетевой исследовательский проект в рамках МИТЕ / *Роза Атамуратова, Михаил Алфёров, Марина Белорукова, Весселин Ненков, Валерий Майер, Геннадий Клековкин, Раиса Овчинникова, Мария Шабанова, Александр Ястребов*

Идентифициране на надарени ученици по математика чрез феномените на Жан Пиаже / *Милен Замфиров*

ОБРАЗОВАТЕЛНИ ТЕХНОЛОГИИ

A New Meaning of the Notion “Expansion of a Number” / *Rosen Nikolaev, Tanka Milkova, Radan Miryanov*

Ефектът от прилагането на интерактивно личностно ориентирано обучение по математика върху успеха на учениците при завършване на прогимназиална образователна степен и Национално външно оценяване / *Добринна Велинова, Ивелина Шумакова*

КОНКУРСНИ ЗАДАЧИ

Конкурсни задачи на брой 1, 2018

Решения на задачите от брой 1, 2018

be expanded by using k times n , putting symbols and signs for operations in the right hand side of the equality (1), not obligatory between each two digits:

$$(1) \quad m = \underbrace{n \ n \ n \ \dots \ n}_{k \text{ times}}$$

Let us list all the signs, symbols and operations that may be used during the process:

“+”, “-”, “*”, “/”, “()”, “√”, “!”, “!!”, “[]”, “[].”

Some clarifications are needed:

– Only the square radical $\sqrt{\quad}$ could be used. For other radicals new digits should be introduced.

– The factorial symbol “!” could be used together with a digit, i.e. $n! = 1.2\dots n$ ($0! = 1! = 1$).

– The symbol “!!” is read “double factorial” and could be used after an even or an odd digit, for example: $6!! = 2.4.6 = 48$ and $7!! = 1.3.5.7 = 105$.

– If a is a real number, then $[a]$ denotes the integer part of a (sometimes $[a]$ is called *floor function* and is denoted by $\lfloor a \rfloor$), meaning the biggest integer which is less or equal to a , for example $[3,14] = 3$ and $[3] = 3$.

– If a is a real number, then $]a[$ denotes the smallest integer which is greater or equal to a (sometimes $]a[$ is called *ceiling function* and is denoted by $\lceil a \rceil$), or example $]3,14[= 4$. It is clear that $]3[= 3$ but if a is an integer, then we will use the previous function, i.e. $]3[= 3$.

Lemma 1. In terms of Theorem 1 when $k = 3$ and $n = 1$ there is at least one combination of symbols, signs and operations to expand a digit $m \in \{0, 1, 2, \dots, 9\}$.

Proof:

1. If $m = 0$, then $0 = (1 - 1) 1$;

2. If $m = 1$, then $1 = 1 + 1 - 1$;

3. If $m = 2$, then $2 = (1 + 1) 1$;

4. If $m = 3$, then $3 = 1 + 1 + 1$;

5. If $m = 4$, then $4 =]\sqrt{11-1}[$;

6. If $m = 5$, we may apply the previous expansion:

$$5 =]\sqrt{(\lfloor \sqrt{11-1} \rfloor)!}[. \text{ Indeed } 4! = 24, 4 < \sqrt{24} < 5 \text{ and}$$

$$5 =]\sqrt{24}[;$$

7. If $m = 6$, then $6 = (1 + 1 + 1)!$;

8. If $m = 7$, from $(1 + 1 + 1)! = 3! = 6$, $6!! = 2.4.6 =$

48 , $6 < \sqrt{48} < 7$ and $] \sqrt{48} [= 7$, we receive $7 =]\sqrt{((1 + 1 + 1)!)!}[;$

9. If $m = 8$ and $m = 9$, we may apply the previous expansion:

$$7! = 5040, \quad 70 < \sqrt{5040} < 71, \quad 8 < \sqrt{\sqrt{5040}} < 9,$$

$$8 = [\sqrt{\sqrt{5040}}] \quad \text{and} \quad 9 =] \sqrt{\sqrt{5040}} [. \quad \text{Hence}$$

$$8 = [\sqrt{\sqrt{(\sqrt{((1+1+1)!)!!})!}}] \text{ and } 9 = [\sqrt{\sqrt{(\sqrt{((1+1+1)!)!!})!}}] [.$$

Lemma 2. There is at least one possible way to expand the digit 1 using any other digit once.

Proof:

$$1 = 0!, \quad 1 = 1, \quad 1 = [\sqrt{2}], \quad 1 = [\sqrt{3}], \quad 1 = [\sqrt{\sqrt{4}}], \quad 1 = [\sqrt{\sqrt{5}}], \quad 1 = [\sqrt{\sqrt{6}}], \\ 1 = [\sqrt{\sqrt{7}}], \quad 1 = [\sqrt{\sqrt{8}}], \quad 1 = [\sqrt{\sqrt{9}}].$$

If instead of 1 in Lemma 1 we use any expansion from Lemma 2, we obtain the following:

Lemma 3. In terms of Theorem 1 when $k = 3$ and $n \in \{0, 1, 2, \dots, 9\}$ there is at least one combination of symbols, signs and operations to expand any digit $m \in \{0, 1, 2, \dots, 9\}$.

Note: Only once in the proof of Lemma 1 a sign is missing between two digits (in the case $m = 4$) and we could have some doubt if for example $[\sqrt{3}][\sqrt{3}]$ is interpreted as 11. For this reason,

we will suggest one more expansion in the case $m = 4$, namely $4 = \left[\sqrt{\sqrt{(\sqrt{((1+1+1)!)!!})!}} \right]$.

$$\text{Indeed } (1+1+1) = 3! = 6, \quad 6!! = 48, \quad 6 < \sqrt{48} < 7, \quad \left[\sqrt{48} \right] = 7, \quad 7!! = 1.3.5.7 = 105, \\ 3 < \sqrt{\sqrt{105}} < 4 \text{ and } \left[\sqrt{\sqrt{105}} \right] = 4.$$

Lemma 4. In terms of Theorem 1 when $k = 2$ and $n \in \{0, 1, 2, \dots, 9\}$ there is at least one combination of symbols, signs and operations to expand any digit $m \in \{0, 1, 2, \dots, 9\}$.

Proof: Firstly, we will mention that if we have two digits only, we cannot manage without “11”. Then we will show the expansion of any m by means of each n . (We skip $n = 0$ because $1 = 0!$).

1. $n = 1$:

$$0 = 1 - 1, \quad 1 = 1.1, \quad 2 = 1 + 1, \quad 3 = [\sqrt{1}], \quad 4 = [\sqrt{1}], \quad 5 = [(\sqrt{11})!], \quad 6 = ([\sqrt{11}])!, \\ 7 = [\sqrt{((\sqrt{11})!)!}], \quad 8 = \left[\sqrt{\sqrt{(\sqrt{((\sqrt{11})!)!!})!}} \right], \quad 9 = \left[\sqrt{\sqrt{(\sqrt{((\sqrt{11})!)!!})!}} \right] [.$$

2. $n = 2$:

$$0 = 2 - 2, \quad 1 = 2 : 2, \quad 2 = [(\sqrt{2} + \sqrt{2})], \quad 3 = [(\sqrt{2} + \sqrt{2})], \quad 4 = 2 + 2, \\ 5 = [\sqrt{(2.2)}], \quad 6 = [(\sqrt{2} + \sqrt{2})!], \quad 7 = [\sqrt{((\sqrt{2} + \sqrt{2})!)!}], \quad 8 = [\sqrt{\sqrt{7!}}] \text{ and} \\ 9 = [\sqrt{\sqrt{7!}}] [.$$

3. $n = 3$:

$$0 = 3 - 3, \quad 1 = 3 : 3, \quad 2 = (3!) : 3, \quad 3 = [\sqrt{3} + \sqrt{3}], \quad 4 = [(\sqrt{3} + \sqrt{3})] \text{ and if we use} \\ \text{the last expansion, then } 5 = [\sqrt{4!}] \text{. Further, } 6 = 3 + 3 \text{ and from the last expansion we have} \\ 7 = [\sqrt{6!}] \text{, } 8 = [\sqrt{\sqrt{7!}}] \text{ and } 9 = [\sqrt{\sqrt{7!}}] [.$$

4. $n = 4$:

$$0 = 4 - 4, \quad 1 = 4 : 4, \quad 2 = [(\sqrt{\sqrt{4}} + \sqrt{\sqrt{4}})] \text{ and all formulas for } n = 2 \text{ are re-} \\ \text{calculated with } \sqrt{4} \text{. We have } n = 5: \quad 0 = 5 - 5, \quad 1 = 5 : 5, \quad 2 = [\sqrt{\sqrt{5}}] + [\sqrt{\sqrt{5}}], \\ 3 = [(\sqrt{\sqrt{5}} + \sqrt{\sqrt{5}})], \quad 4 = [\sqrt{5! : 5}] \text{ and } 5 = [\sqrt{5! : 5}] \text{. From the expansion of 3 we have} \\ 6 = 3! \text{ and then consequently } 7 = [\sqrt{6!}] \text{, } 8 = [\sqrt{\sqrt{7!}}] \text{ and } 9 = [\sqrt{\sqrt{7!}}] [.$$

Избрано

5. $n = 6$:

$2 = [\sqrt{6}]$ and we may use the results for “2”.

6. $n = 7$:

$2 = [\sqrt{7}]$ and we may use the results for “2”.

7. $n = 8$:

$2 = [\sqrt{8}]$ and we may use the results for “2”.

8. $n = 9$:

$3 = \sqrt{9}$ and we may use the results for “3”.

Thus, Lemma 4 is proved. We go back to the proof of the Theorem.

Case 1. $k = 2l + 1$ ($l = 1, 2, \dots$). If $l = 1$, see Lemma 3. If $l \geq 2$, then $\underbrace{nnn}_3 \underbrace{nn \dots n}_{2l-2}$.

For the first three digits we use Lemma 3 and for the rest we alternate the signs “+” and “-”. Since the number of the remaining digits is even, we have

$$(nnn) + (n - n) + (n - n) + \dots + (n - n) = m + 0 = m.$$

Case 2. $k = 2l$ ($l = 1, 2, \dots$). If $l = 1$, see Lemma 4. If $l \geq 2$, then $\underbrace{nn}_2 \underbrace{nn \dots n}_{2l-2}$. For

the first two digits we use Lemma 4 and for the rest we alternate the signs “+” and “-”. Since the number of the remaining digits is even, we have

$$(nn) + (n - n) + (n - n) + \dots + (n - n) = m + 0 = m.$$

Thus, the proof of the theorem is completed for $\forall k \geq 2, \forall n \in \{0, 1, 2, \dots, 9\}$ and $\forall m \in \{0, 1, 2, \dots, 9\}$.

In addition we will examine the case $k = 1$. It is clear that using the afore mentioned symbols, signs and operations when $n = 0$, only 0 and 1 should be expanded ($0 = 0$ and $1 = 0!$); when $n = 1$ the expansion is possible only for 1 ($1 = 1$); when $n = 2$ only 1 and 2 should be expanded ($1 = [\sqrt{2}]$ and $2 = 2$).

Пълния текст четете в „Математика и информатика“, кн. 6/2018 г.

Клуб, създаден като на шега

*Откъс от „Роботика за начинаещи
ентузиастисти“*

Даниела Узунова
Борис Велковски
Илко Симеонов
Владислав Шабански
Димитър Колев

Математическа гимназия „Гео Милев“ – Плевен

През септември 2014 г. в Математическата гимназия „Гео Милев“ в Плевен създадохме някак на шега Клуб по роботика. Идеята за това дойде от ученици, тогава в XI клас, които обичат да се занимават и реализират практически проекти. Ориентирахме се към интелигентни устройства, защото се смятават и прилагат знания от различни области. Между участниците в Клуба имаше физици, информатици, математици и такива, които никога не бяха се занимавали с извънкласни дейности. И така „на шега“, Клубът работи вече три години и продължаваме напред.

Целите на Клуба по роботика са: (1) *работа в екип* – запознаване с нови възможности за приложение на знанията по информатика, физика и приложна математика, популяризиране на технически знания и придобиване на практически умения; (2) *желание за практическа работа*, възможност да излезе от ръцете им нещо работещо, нещо движещо се, осмисляне и прилагане на усвоени знания.

Финансирането се осъществява отчасти по проекти, отчасти с наши собствени средства. Първо през 2014/2015 учебна година се включихме в проект УСПЕХ, след това работихме сами и 2016/2017 учебна година, както и през настоящата участваме в проект „Твоят час“.

Форумът „Физиката вечно млада наука“ ни дава възможност да споделим опита на Клуба по роботика на Математическата гимназия „Гео Милев“ в Плевен. В тази изява участваме с четирима представители от общността на Клуба (фиг. 1)

Заглавието е на редакцията

Списание е представено
в MIAR; CEEOL; EBSCOhost;
Google Scholar; РИНЦ

Главен редактор

Проф. д.х.н. Борислав Тошев
E-mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

Редактор

Георги Дянков
0887 81 27 67
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: science@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Химия. Природните науки в образованието“, кн. 6/2018:

THEORY AND PRACTICE

Здраве и околна среда / К. Шукри,
С. Великова, Е. Мехмед

В търсене на талантиливи и
надарени ученици / Ж. Кюркчиева

Семинар-практикумът в неформалното обучение – възможност и развитие на умения и творчество през призмата на физиката / А. Пашиов, С. Йорданова-Дюлгерова, Б. Караванова-Долчинкова, Р. Драганова-Христова

Професионалната учебна общност / С. Савова

Физиката, човекът и природата и децата на новото време / Р. Рангелова, М. Маврова

Определяне на земното ускорение: експериментална задача / М. Анастасова

Избрано

Модел за изучаване на механични трептения и вълни в средното училище (IX клас) с прилагане на изследователски подход / *К. Кацарова, Ж. Райкова*

Роботика за начинаещи ентузиаста / *Д. Узунова, Б. Велковски, И. Симеонов, В. Шабански, Д. Колев*

CURRICULUM MATTERS

Дисциплината „Произход на живота и теории за еволюцията“ в професионалната подготовка на учителя по биология / *И. Хаджиали*

FROM THE RESEARCH LABORATORIES

Design and Docking Studies of His-Leu Analogues Potential Ace Inhibitors / *R. Georgiev, T. Dzimbova, A. Chapkanov*

X-Ray Diffraction Study of $M_2Zn(TeO_3)_2$ (M - Na, K) Telluride / *K. T. Rustembekov, M. Stoev, A. A. Toibek*

Electrochemical Impedance Study of BSCCO (2212) Cuprate Ceramic Additive to the Zinc Electrode in Ni-Zn Batteries / *A. Vasev, P. Lilov, G. Ivanova, Y. Marinov, A. Stoyanova, V. Mikli, A. Stoyanova-Ivanova*

Calibration of GC/MS Method for Determination of Phthalates / *N. Dineva, I. Givchev, D. Tanev, D. Danalev*

Sonochemical Synthesis of 4-Aminoantipyrine Schiff Bases A Nd Evaluation of Their Antimicrobial, Anti-Tyrosinase and DPPH Scavenging Activities / *M. Chochkova, B. Stoykova, I. Romanova, P. Petrova, I. Tsvetkova, H. Najdenski, L. Nikolaeva-Glomb, N. Nikolova, G. Ivanova, A. Chapkanov, T. Milkova, M. Šticha, I. Nemeč*

Electrosynthesis of Cadmium Selenide Nanoparticles with Simultaneous Extraction into P-Xylene / *S. S. Fomanyuk, V. O. Smilyk, G. Y. Kolbasov, I. A. Rusetskiy, T. A. Mirnaya*

Synthesis and Characterization of Novel Heterocycles with Anticipated Antimicrobial Activities from Pyranopyrazole Derivative / *H.M.F. Madkour, O.E.A. Mostafa, E.A. El-Bordany, A.K. El-Ziaty, M. Nabil*

SCIENCE & SOCIETY

Биологичен аспект на реканализация с венозна тромбоза / *М. Филипова, Д. Попова, С. Везенков*

Фигура 1. В Клуба по роботика

Роботиката е привлекателна и динамично развиваща се област на науката и техниката. Учениците имат възможност да приложат наученото по физика, приложна математика и информатика. Разработването, проектирането и реализацията на интелигентни устройства – роботи и дрон, е абсолютно самостоятелно. Започнахме като абсолютно начинаещи ентузиаста, без помощ от инженери или университетски преподаватели. Учиме стъпка по стъпка, на принципа проба – грешка. Аз, като ръководител, се научих да се вслушвам в проблемите, да помагам при разрешаването им, да следвам тяхната посока. Изключително много ценим успехите си в състезанията „Аз, инженерът“.

Духът на заниманията ни е свободен, без формално общуване, всеки може да даде идея, да участва така, както умеє и да научи нещо ново. Неформалното общуване показва, че в такива условия учениците мислят нестандартно, стават инициативни, изявяват се свободно.

Защо започнахме и продължаваме заниманията в Клуба по роботика?

С първата група ученици преди три години „прокарахме“ пътя. Част от тях са информатици, които трябва да програмират сърцевината на интелигентните устройства. Друга група отговаря за архитектурата на проекта, част от участниците „прохождат“ и трябваше да научат основни неща, като запояване на елементи върху платката. Дейността на всяка от групите е достатъчно важна за крайния резултат. С първите ентузиаста заниманията продължиха две години. Те завършиха средно образование. Мислех си, че с тяхното завършване роботиката отива в историята, но не! Появиха се следващите.

Оказа се, че големите ученици вече са подготвили и запалили следващото поколение ентузиастирани роботичици и започнахме с подновен състав. И досега „големите“ идват в училище и с невероятно търпение показват всичко, което са научили. Консултациите продължават онлайн. Помагат, когато е необходимо.

На постера показваме и нашите успехи на състезания. В тях, за съжаление, не могат да участват всички

от Клуба, а само представители. На състезанието „Аз, инженерът“ 2015 г. Цони Вушков и Никола Александров извоюваха златен медал, 2017 г. имаме второ място, извоювано от Илко Симеонов и Димитър Колев. Участвахме и на състезание по роботика на СОФТУНИ.

Ползите от занимания в такава форма са: (а) траен интерес към науката; (б) популяризиране на придобитите знания; (в) приложения в практиката; (г) стимулирането на учениците сами да търсят и решават проблеми, напредъкът е устойчив, интересът е траен.

През юни 2017 г. посетихме Клиниката по урология на Университетска болница „Георги Странски“ – Плевен. Там работят с роботизирана система „Да Винчи“. Доцент Колев разказа и показва на учениците какво и как правят за здравето на пациентите. Всеки от учениците имаше възможност да седне на пулта и да се опита да „оперира“ зърно от грозде, така като се упражняват хирурзите. Така на практика участниците в Клуба по роботика се убедиха във възможностите за развитие и приложение на роботизирани системи в различни области на човешката дейност.

РОБОТИКА ЗА НАЧИНАЕЩИ ЕНТУСИАСТИ

Автори: Даниела Узунова, Илко Симеонов, Борис Велковски, Владислав Шабански, Димитър Колев
МГ "Гео Милев" гр. Плевен

1. Роботиката е привлекателна и динамично развиваща се област на науката и техниката. Учениците имат възможност да приложат наученото по физика, приложна математика и информатика. Положителен резултат от това е осъзнаването на непосредствената връзка между изучаване в училище предмети и практиката. Разработването, проектирането и реализацията на интелигентни устройства – роботи и дрон, е абсолютно самостоятелно. Започваме като абсолютни начинаещи ентусиасти.
2. Духът на заниманията ни – свободен, без формално общуване, където всеки може да даде идея, да участва така, както умее и да научи нещо ново. Неформалното общуване показва, че учениците мислят нестандартно, стават инициативни, изглеждат се свободно.
3. „Приключението“ продължава вече три години. Първите ученици, с които започнахме, вече завършиха. Те започнаха нови, с които продължаваме напред.
4. Програмата на клуб по роботика
-2014/2015 уч. година първата група работи по проект „Успех“
-2015/2016 уч. година работихме самостоятелно
-2016/2017 втората група се включи в проект „Твоят час“
5. Състезанията и наградите „Аз инженера“, участие в СОФТУНИ
6. Ползите
-траен интерес към науката
-популяризиране на придобитите знания
-приложения в практиката
-стимулирането на учениците сами да търсят и решават проблеми, напредъкът е устойчив, интересът е траен.
7. Нашите произведения, linetrack кола, дрон.
8. Линкове към нашите клипчета
<https://youtu.be/Uzmlq03z2M4>
<https://youtu.be/mjpxoRtc4-E>
<https://youtu.be/SXEILrdfyHE>
<https://youtu.be/0B9y9dUW6w>
<https://youtu.be/vmVtckYyWw>
<https://youtu.be/yVrWaQJy0mY>

Клуб по роботика МГ "Гео Милев" Плевен

Фигура 2. Клубът по роботика (постер)

Пълния текст четете в „Химия. Природните науки в образованието“, кн.6 /2018 г.

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз-буки“

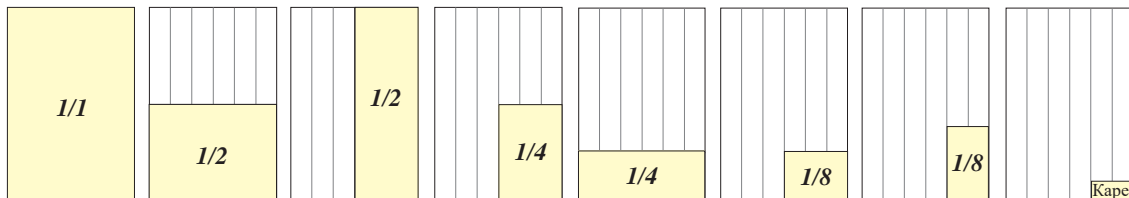
1. Стандартни карета на вътрешна страница:

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница – 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница – 256 мм/194 мм – 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница – 256 мм/97 мм – 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница – 125 мм/97 мм – 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

2. Цени за реклама на първа и последна страница – по договаряне

3. Влагане на стандартни вложки с тегло до 20 г – 80 лв. за 1000 бр.

4. Влагане на нестандартни вложки – по договаряне.

Научно-методическите списания на издателство „Аз-буки“

1. Цена за вътрешна страница

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора, трета или четвърта корица – по договаряне.

3. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз-буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

4. Влагане на вложки – по договаряне.

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз-буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2017 г.